

2018. augusztus. 08. 00:00 2018. augusztus. 08. 13:54 HVG Hetilap

Csizmadia Ervin: Mi is a nacionalizmus szerepe ma?

https://hvg.hu/hetilap/2018.32/201832_mi_is_anacionalizmus_szerepe_ma

Most, amikor mást sem hallunk, mint hogy a globális struktúrákat jelentő legnagyobb veszélyek egyike az erősödő nacionalizmus, nem árt emlékeztetni **Jan Techaunak, a Carnegie Europe volt vezetőjének kiváló, A nacionalizmus lerombolja-e Európát – vagy nem? című elemzésére.** Aki egy gyűszűnyit is érdeklődik a téma iránt, ha semmi mást, ezt olvassa el.

A szerző onnan indít, hogy napjainkban a nacionalizmus a nyugat-európai domináns elitek számára az egyik legördögibb kifejezés bizonyos kelet-közép-európai és más demokráciák (újabbban autokráciák) „leleplezésére”. Az európai integrációs elitek szörnyű fogalomnak tartják a nacionalizmust, amely kétszer is romba döntötte Európát. Techau megérti az ilyen irányú félelmeket, de nem osztja azokat, mert a nacionalizmus szerinte nem ab ovo negatív fogalom. Benedict Anderson ír politikatudósra, a téma 2015-ben elhunyt hatalmas tekintélyére hivatkozva írja: a nacionalizmus nem vizsgálható pozitív szerepének megértése nélkül. Ez a pozitív szerep a már mások által is leírt „nagyobb egységesülés” volt: a nemzetállam ugyanis kétségkívül nagyobb egység a korábbi lokális szintek elsődlegességéhez képest. Techau nem vitatja, hogy Európa túlélése a nemzetállami szinten túlmutató integráción múlik, de nagyon is vitatja, hogy az európai integráció egyúttal a nemzetállam totális meghaladását jelenti. Távolról sem. „Ha az Európai Unió meg akarja tartani stabilitását – írja –, egy lényegi dolgot meg kell tanulnia a nemzetállamoktól. Ugyanúgy, ahogy a nemzetállam túllépett a vérségi és családi kötelékeken, és a szolidaritást magasabb szintre emelte, az európai integrációnak is szüksége van arra, hogy meghaladja az állampolgárok nemzeti szintű kapcsolódását, és egy újabb szinttel megemelje.”

Viszont a szerző azt is világossá teszi, hogy itt a „megemelés” nem azt jelenti, hogy az „alacsonyabb szintű identitást” egyúttal fel is kell adni. „Ahelyett hogy ki akarnánk iktatni a nemzetet mint a múlt rekvizitumát, Európának tanulásra van szüksége, sőt a nemzetalkotás történetéből át kell venni a lényegét, azt tehát, hogy a nemzetállam képes volt több szolidaritást teremteni, mint az azt megelőző formációk. Nem a nacionalizmus korlátaira és hátrányaira kell tehát fókuszálni, hanem meg kell tanulni a titkot, hogy a társadalmi összetartozás-érzés hogyan erősíthető.

Techau tanulmánya világos jelzés arról, hogy Nyugat-Európában új szelek (is) fújnak, s megérett a helyzet a nem fekete-fehér megközelítés számára. Ezek a szelek persze hozzánk alig-alig fújnak be, így egyelőre nagyon messze látom azt az időt, amikor a nemzeti identitás sértetlensége és a szuverenitás bizonyos korlátozása egyszerre elfogadható az egymással rivalizáló politikai oldalak számára. Abban azonban biztos vagyok, hogy a nemzetállami logika nacionalistának bélyegzése például hatalmas öngól, s éppen azért, amiről Techau beszél. Mert lehet, hogy ma a világállam, a világkormány, a világtársadalom felé haladunk, de ez miért is ne férne össze azzal, hogy az egyes országok nem egyforma tempóban teszik. Ma a különböző fejlődési tempók kérdése az egyik legérdekesebb kihívás a gondolkodó fők számára. S ha gondolkodunk ilyesmikről, eszünkbe juthat, hogy amikor a nemzetállamok hajnalán voltunk, az akkori nemzetállami szerveződés fő ideológusai hasonló érvekkel szapulták azokat a nemzetiségeket és etnikumokat, amelyek nem akarták oly könnyen befogadni a följük emelendő nemzeti kereteket. Így tehát nem érdemes arról beszélni, hogy a világállam ma mindent elnyel. Szó sincs elnyelésről. Illetve épp az lenne a baj, ha ez – a maga totalizált módján – bekövetkezne.

Ráadásul van még egy okunk, hogy óvatosak legyünk a mai globalizáció mindent elsőpró hatásának istenítésében. Ez pedig már a liberális demokráciával függ össze. Azzal a liberális demokráciával, amely nyílt társadalomként határozza meg saját magát. Az ilyen társadalommal nem fér össze a nemzetállam lebecsülése és pláne nem beállítása ördögiként, nacionalistaként. A nyílt társadalomban miért is ne virágozhatna a nemzetállami gondolkodás is? Vagy a sokszínűségben a nemzetállami logika – hogy is mondjam – „mínuszos hír”? Önellentmondás. Teljes félreértés a nemzetállamban hívőket anakronisztikusnak beállítani, amikor a nemzetállam a történelem meghatározott szakaszaiban ugyanolyan hajtóerő volt, mint ma a globális struktúrák. Az lehet, hogy ma nem ott tartunk, mint 200 éve, de a fejlődés logikája nagyon hasonló, s ha valamit, hát legalább ezt illő megtanulnunk.

Jan Techau rendkívül érdekes cikke néhány évvel a megjelenése után is példaértékű. Bár mindenfelől hallom, hogy „vagy-vagy”, de nem. Hanem úgy, ahogy Techau mondja. Ha tetszik – igenis! –, is-is. Azaz mindent eltanulni a nemzetállam híveitől, és a legkevésbé sem megvetni őket.